

Jeremy Munday

NHẬP MÔN nghiên cứu địch thuật

Lý thuyết và ứng dụng

Trịnh Lữ dịch

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC

Jeremy Munday giảng dạy môn nghiên cứu ngôn ngữ văn hóa Tây Ban Nha tại trường Đại học Surrey và là một dịch giả, nhà ngữ vựng học và chuyên viết tài liệu. Ông có bằng Tiến sỹ về Nghiên cứu Dịch thuật và đã xuất bản rất nhiều bài viết trong lĩnh vực này, cũng như nhiều bản dịch tiểu thuyết Mỹ Latin.

'Để tìm hiểu một số tài liệu cơ bản trong nghiên cứu dịch thuật thì đây là một cuốn nhập môn xuất sắc, và chắc chắn nó sẽ được cả người học và người dạy dịch thuật nhiệt liệt đón nhận.'

Raphael Salkie, Nhà ngôn ngữ học

'Cuốn sách của Jeremy Munday trình bày một cách rõ ràng, chính xác và sinh động toàn cảnh của một bộ môn đang phát triển mau lẹ. Đây là cuốn sách giúp người đọc biết rõ hiện trạng các vấn đề trong lĩnh vực này và sẽ rất cần thiết cho cả người dạy và người học dịch thuật.'

Basil Hatim, Đại học Heriot-Watt

NHẬP MÔN NGHIÊN CỨU DỊCH THUẬT

NHẬP MÔN NGHIÊN CỨU DỊCH THUẬT

Bản tiếng Việt © 2009 Nhà xuất bản Tri thức và Trịnh Lữ

Cuốn sách được xuất bản theo hợp đồng chuyển nhượng bản quyền giữa
Nhà xuất bản Tri thức và Taylor & Francis Group.

INTRODUCING TRANSLATION STUDIES

Copyright © 2001 Jeremy Munday.

All rights reserved.

Authorised translation from the English language edition published by
Routledge, a member of the Taylor & Francis Group.

JEREMY MUNDAY

NHẬP MÔN NGHIÊN CỨU DỊCH THUẬT

Lý thuyết và ứng dụng

TRỊNH LỮ *dịch*

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC

Mục lục

<i>Hình và biểu</i>	9
<i>Lời giới thiệu cho bản dịch tiếng Việt</i>	11
<i>Lời cảm ơn</i>	13
<i>Nhập đề</i>	15
Chương 1 - Những vấn đề chính của nghiên cứu dịch thuật	19
1.1 Khái niệm dịch	20
1.2 Nghiên cứu dịch thuật là gì?	21
1.3 Lược sử bộ môn nghiên cứu dịch thuật	23
1.4 'Bản đồ' Holmes/Toury	27
1.5 Những phát triển từ 1970	32
1.6 Mục đích của sách này và vài lời về các chương	34
Chương 2 - Lý thuyết dịch thuật trước thế kỷ 20	39
2.0 Nhập đề	40
2.1 'Dịch chữ' hay 'dịch nghĩa'?	41
2.2 Martin Luther	44
2.3 Tín, thần, chân	46
2.4 Những ý định xây dựng lý thuyết dịch thuật có hệ thống đầu tiên: Dryden, Dolet và Tytler	48
2.5 Schleiermacher và xác định giá trị của tính ngoại lai	52
2.6 Lý thuyết dịch thuật thế kỷ 19 và đầu thế kỷ 20 ở Anh	54
2.7 Tiến đến lý thuyết dịch thuật đương đại	54
Chương 3 - Tương đương và hiệu quả tương đương	63
3.0 Nhập đề	64
3.1 Roman Jakobson: Bản chất của nghĩa ngôn ngữ học và tương đương	64

3.2 Nida và 'khoa học dịch thuật'	67
3.3 Newmark: Dịch ngữ nghĩa và dịch truyền đạt	76
3.4 Koller: Tương xứng (Korrespondenz) và Tương đương (Äquivalenz)	80
3.5 Những phát triển sau này về khái niệm tương đương	84
Chương 4 - Nghiên cứu biến đổi dịch thuật	93
4.0 Nhập đề	94
4.1 Mô hình Vinay-Darbanel	94
4.2 Catford và 'biến đổi' dịch thuật	100
4.3 Những luận văn về biến đổi dịch thuật của các học giả Czech	103
4.4 Mô hình mô tả-so sánh các biến đổi dịch thuật của Van Leuven-Zwart	105
Chương 5 - Các lý thuyết chức năng về dịch thuật	117
5.0 Nhập đề	118
5.1 Loại văn bản	118
5.2 Hành động dịch	124
5.3 Lý thuyết skopos	127
5.4 Phân tích văn bản theo hướng dịch thuật	131
Chương 6 - Phân tích diễn ngôn và phong vực	143
6.0 Nhập đề	144
6.1 Mô hình Halliday về ngôn ngữ và diễn ngôn	144
6.2 Mô hình đánh giá chất lượng dịch thuật của House	147
6.3 Phân tích văn bản và ngữ dụng: Giáo trình đào tạo dịch giả của Baker	151
6.4 Hatim và Mason: Cấp độ tín hiệu học của chu cảnh và diễn ngôn	157
6.5 Phê phán đường lối nghiên cứu dịch thuật theo phân tích phong vực và diễn ngôn	160
Chương 7 - Các lý thuyết hệ thống	171
7.0 Nhập đề	172
7.1 Lý thuyết đa hệ thống	172
7.2 Toury và các nghiên cứu mô tả dịch thuật	176

7.3 Chuẩn dịch thuật của Chesterman	186
7.4 Những mô hình mô tả dịch thuật khác: Lambert, van Gorp và Trường phái Manipulation	188
Chương 8 - Những nghiên cứu văn hóa	197
8.0 Nhập đề	198
8.1 Dịch thuật như viết lại	199
8.2 Dịch thuật và giới	204
8.3 Lý thuyết dịch thuật hậu thuộc địa	207
8.4 Ý thức hệ của các nhà lý thuyết	215
Chương 9 - Dịch cái ngoại lai: sự (vô) hữu hình của dịch thuật	223
9.0 Nhập đề	224
9.1 Venuti: Ý đồ văn hóa và chính trị của dịch thuật	224
9.2 Dịch giả văn học nói về công việc của mình	233
9.3 Mạng lưới quyền lực của ngành xuất bản	236
9.4 Thảo luận về công trình của Venuti	237
9.5 Tiếp nhận và điểm sách dịch	239
Chương 10 - Các lý thuyết triết học về dịch thuật	247
10.0 Nhập đề	248
10.1 Steiner: Vận động diễn giải học	248
10.2 Ezra Pound và năng lượng ngôn ngữ	255
10.3 Walter Benjamin: Nhiệm vụ của dịch giả	257
10.4 Giải cấu trúc	258
Chương 11 - Nghiên cứu dịch thuật như một liên bộ môn	273
11.0 Nhập đề	274
11.1 Bộ môn, liên bộ môn, hay là bộ môn phụ?	274
11.2 ‘Đường lối lỏng ghép’ của Mary Snell-Hornby	276
11.3 Tiếp cận liên bộ môn	281
11.4 Tương lai: Hợp tác hay xé lẻ?	286
<i>Phụ lục: Các đường dẫn Internet</i>	295
<i>Ghi chú</i>	297
<i>Lời cảm ơn của người dịch</i>	305

Hình và biểu

Hình:

1.1 'Bản đồ' nghiên cứu dịch thuật của Holmes	28
1.2 Nhánh 'Ứng dụng' của nghiên cứu dịch thuật	31
3.1 Hệ thống dịch thuật ba giai đoạn của Nida	70
5.1 Phân biệt văn bản theo ba thể loại của Reiss	121
6.1 Mối liên hệ của thể loại và phong vực tới ngôn ngữ	146
6.2 Sơ đồ phân tích và so sánh nguyên tác và bản dịch	180
7.1 Toury: Chuẩn ban đầu và dài liên tục từ thỏa đáng đến chấp nhận được	180
7.2 Chuẩn sơ bộ	180
7.3 Chuẩn thao tác	181
11.1 Kiểu văn bản và các tiêu chí có liên quan đến dịch thuật	279

Biểu:

3.1 So sánh khái niệm dịch ngữ nghĩa và dịch truyền đạt của Newmark	79
3.2 Phân biệt tương đương và tương xứng	81
3.3 Đặc điểm về trọng tâm nghiên cứu của các loại tương đương	83
4.1 Ba loại biến đổi chính trong mô hình so sánh van Leuven-Zwart	107
4.2 Phân chia văn bản thành những đơn vị dịch	111
5.1 Đặc tính chức năng của loại văn bản và liên hệ của chúng với phương pháp dịch	120

Bạn đọc Việt Nam thân mến,

Tôi rất mừng có đôi lời phi lộ cho bản dịch tiếng Việt này của Trịnh Lữ. Chứng kiến tác phẩm của mình được tái sinh trong những ngôn ngữ và văn hóa khác là một vinh dự lớn, và tôi xin biết ơn Trịnh Lữ cũng như Nhà xuất bản Tri thức đã lựa chọn *Nhập môn nghiên cứu dịch thuật* và làm hết mọi việc để có thể ra được bản dịch này.

Ấn bản đầu tiên của *Nhập môn nghiên cứu dịch thuật* ra đời năm 2001 và lập tức thành công. Nó đã quảng bá được bộ môn nghiên cứu dịch thuật đang lớn mạnh, trước đó chủ yếu chỉ được biết đến trong giới nghiên cứu chuyên ngành và các chương trình đào tạo ở một vài quốc gia. Trong những năm sau đó, tôi đã thấy nó được sử dụng ở nhiều nơi trên thế giới, và cũng may mắn được mời đi nói chuyện về dịch thuật ở nhiều nước rất khác nhau như Barbados, Trung Quốc, Ý, Libya, Morocco, Tây Ban Nha và Hoa Kỳ. Trong khi đó, những tiến triển mạnh mẽ của nghiên cứu dịch thuật đã khiến cho cuốn sách được tái bản năm 2007, với những cập nhật về tài liệu tham khảo của từng chương, những ý tưởng mới về dịch thuật, đặc biệt là trong các lĩnh vực dịch nghe nhìn, bản địa hóa, xã hội học dịch thuật và lịch sử dịch thuật.

Tôi rất mừng là *Nhập môn nghiên cứu dịch thuật* giờ đây đã có bản tiếng Việt, và hy vọng bạn đọc sẽ thấy nó có ích. Tôi cũng mong mỏi rằng cuốn sách này không chỉ giúp bạn đọc hiểu biết thêm về nhiều phương diện của dịch thuật, mà còn khuyến khích các bạn có hứng khởi theo đuổi những quan tâm riêng của mình, khảo sát các hiện tượng dịch thuật đặc thù của Việt Nam. Điều đáng buồn là kiến thức của tôi không đủ để có thể đưa ra những ví dụ tiếng Việt trong cuốn sách này. Tuy nhiên, tôi hy vọng một vài chú thích riêng của Trịnh Lữ cho bản dịch này cũng phần nào bổ khuyết được cho tôi. Tôi rất